

Marcin Gołąb

Dziecko i dzieciństwo w powojennej Polsce (1944-1956)

W rozprawie poddane refleksji zostały wybrane problemy kulturowej historii dzieciństwa w Polsce powojennej, łączące różnorodne źródła i perspektywy badawcze. Autor analizuje sposoby refleksji nad historią dzieciństwa, a następnie zastanawia się, jakie praktyki kulturowe kształtowały doświadczenia dzieci w tym okresie oraz podkreśla znaczenie dzieci jako aktywnych uczestników historii.

Rozdział pierwszy wprowadza w tematykę badawczą. Jego celem jest przedstawienie historii kulturowej dzieciństwa w Polsce bezpośrednio po II wojnie światowej, obejmując okres od 1944 do 1956 roku. Autor skupia się na metodologii oraz na sposobach wyszukiwania i selekcji materiałów źródłowych, stosując podejście postparadygmatyczne. Istotną część tego rozdziału stanowi poszukiwanie definicji „dziecka” i „dzieciństwa” oraz ich zmienności w kontekście historycznym i społecznym. Autor odwołuje się do różnych teorii i koncepcji, które podkreślają dynamiczny charakter dzieciństwa jako konstruktu społecznego i kulturowego, a także wskazując alternatywy wobec tak rozumianego konstruktu. W rozdziale omówiono również znaczenie prawa w kształtowaniu poglądów na dzieciństwo, odnosząc się do dokumentów takich jak Deklaracja Praw Dziecka ONZ i Konwencja o Prawach Dziecka ONZ, które miały kluczowy wpływ na postrzeganie dzieciństwa w okresie powojennym, a także na badaczy dzieciństwa.

W drugim rozdziale autor mapuje praktyki kulturowe związane z dzieciństwem w Polsce powojennej. Przedstawia różnorodne aspekty życia dzieci, takie jak ich role społeczne, codzienne doświadczenia oraz wpływ wojny na ich dzieciństwo. Autor analizuje także różne formy reprezentacji dzieciństwa w literaturze i kulturze popularnej oraz omawia przypadki pracy dzieci w powojennej Polsce. Szczególna uwaga poświęcona jest analizie tekstów literackich, które ukazują, jak dzieciństwo było przedstawiane w ówczesnych narracjach kulturowych. Rozdział ten zawiera także studia przypadków, które ilustrują różnorodne doświadczenia dzieci w powojennej Polsce, w tym ich edukację, zabawę oraz codzienne życie w rodzinie i społeczeństwie. Autor bada również, jak przemiany polityczne i społeczne wpłynęły na dzieciństwo, w tym rolę instytucji takich jak przedszkola i szkoły.

Trzeci rozdział koncentruje się na problematyce wychowania w powojennej Polsce. Autor omawia zmieniające się możliwości wychowawcze oraz analizuje karierę Antona Makarenki, którego *Poemat pedagogiczny* zyskał po wojnie dużą popularność w krajach pozostających w kręgu wpływów ZSRR. Istotnym elementem tego rozdziału jest również analiza działalności harcerstwa oraz instytucji opiekuńczo-wychowawczych. Autor porusza temat działalności placówek opiekuńczo-wychowawczych Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (RTPD) oraz sieci domów dziecka stworzonych przez Centralny Komitet Żydów Polskich (CKŻP). Opisuje także problemy związane z przemocą wobec dzieci w placówkach edukacyjnych; wskazuje jak zmieniały się metody wychowawcze i podejścia pedagogiczne w kontekście powojennych przemian społecznych i politycznych.

W czwartym rozdziale autor bada różnorodne źródła, które mogą dostarczyć informacji o dzieciństwie w powojennej Polsce. Analizuje rysunki dziecięce, wypracowania szkolne, relacje dzieci żydowskich oraz dzienniki dziecięce. Autor zwraca uwagę na znaczenie tych źródeł dla zrozumienia historii kulturowej dzieciństwa, podkreślając ich wartość jako świadectwa subiektywnych doświadczeń dzieci. Rozdział ten również omawia metodologiczne wyzwania związane z analizą źródeł wytworzonych przez dzieci oraz proponuje nowe podejście do ich badania. Autor podkreśla, że dzieci, podobnie jak dorośli, mają swoje unikalne perspektywy i doświadczenia, które mogą znacząco wzbogacić naszą wiedzę o przeszłości. W tym kontekście, praca ta stawia pytania o to, w jaki sposób możemy lepiej zrozumieć i docenić głosy dzieci w badaniach historycznych.

Zakończenie pracy podsumowuje najważniejsze ustalenia dotyczące dzieciństwa w Polsce powojennej. Autor zwraca uwagę na kwestie, które nie zostały w pełni omówione, takie jak przestępczość nieletnich, prostytutka dzieci oraz pedofilia, sugerując, że wymagają one dalszych badań. Autor podkreśla również potrzebę dalszej refleksji metodologicznej nad badaniami nad dzieciństwem oraz konieczność poszukiwania nowych źródeł i perspektyw badawczych. Praca kończy się apelem o bardziej kompleksowe i wieloaspektowe podejście do badań nad historią dzieciństwa, uwzględniającym zarówno aspekty społeczne i kulturowe, jak też indywidualne doświadczenia dzieci.

Marek Goleb
27.06.2024